

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

Психологія управління

Методичні вказівки
для самостійної роботи
для студентів усіх форм навчання
економічних спеціальностей

Затверджено
редакційно-видавничою
радою НТУ «ХПІ»,
проткол № 1 від 25.02.2021

Харків
НТУ «ХПІ»
2021

Психологія управління. Методичні вказівки для самостійної роботи для студентів усіх форм навчання економічних спеціальностей / уклад. О. Г. Романовський, Л. М. Грень, С. В. Карлюк. – Харків : Видавництво Іванченка І. С., 2021. – 51 с.

Укладачі: О. Г. Романовський, Л. М. Грень, С. В. Карлюк

Рецензент проф. В. О. Шведун, проф. О. В. Попова

Кафедра педагогіки та психології управління соціальними системами

ПЕРЕДМОВА

У виданні розкрито загальні засади психології управління, доведено, що сутність сучасного управління полягає у спрямуванні ділового, творчого, лідерського потенціалу людей на досягнення спільних цілей. Однією з найважливіших передумов цього є психологічні знання про специфіку, закономірності індивідуальної і групової життєдіяльності, впливу на неї. Цією теоретичною і прикладною проблематикою займається психологія управління, що продукує знання про психологічні основи, соціально-психологічну, соціокультурну, етнопсихологічну специфіку управлінської діяльності, чинники її ефективності, джерела керівництва і лідерства, причини конфліктів в управлінні, особливості і способи їх подолання, психологічні детермінанти діяльності керівників, стилів керівництва.

Методичні вказівки містять у концентрованому виді теоретичний виклад кожної теми, що супроводжується практичними завданнями, які можуть бути орієнтиром для самостійної роботи студентів й організації ефективних семінарських та практичних занять.

ЗАЛІКОВИЙ МОДУЛЬ I. Психологія особистості

Тема 1. Активність особистості людини. Регуляція поведінки

Поняття про особистість, її структура, динаміка розвитку. Базові характеристики особистості (вік, стать, стан здоров'я). Роль особистості у системі управління. Поняття й види активності. Якість особистості й індивідуальний стиль поведінки та діяльності. Рольова поведінка. Соціальні норми як регулятори поведінки. Відповідність властивостей особистості вимогам організації. Усвідомлені й неусвідомлені процеси у трудовій поведінці людини. Управління активністю та поведінкою.

Когнітивна регуляція поведінки. Особливості розумових процесів, репродуктивне та творче мислення. Розвиток культури професійного мислення. Економічне мислення.

Емоціональна регуляція поведінки. Вплив емоцій і почуттів на спілкування й діяльність. Психічні стани та працездатність. Управління емоціональним станом людини в організації.

Тема 2. Особистість менеджера в організації. Психологія керівництва й лідерства

Формування менеджера як особистості. Вплив соціального оточення на формування професійно важливих якостей. Мотиваційна сфера менеджера. Керівництво й лідерство як психологічний феномен. Психологічні особливості стилів управління. Індивідуальний стиль управління. Авторитет керівника: суб'єктивна та об'єктивна значимість. Стабільність авторитету. Псевдоавторитети, їх види і причини виникнення. Психологічна влада керівника й можливості її використання. Організаторські здібності. Знання, вміння та навички адміністративної діяльності та міжособистісної взаємодії. Психологічні проблеми лідерства. Психологічна спадщина вітчизняного "номенклатурного" минулого.

Управлінська діяльність в екстремальних ситуаціях. Поняття екстремальної ситуації. Поняття про стрес та дистрес. Емоційна стійкість людини до впливу стрес-факторів. Механізми психологічного захисту: інформаційні, стабілізаційні. Психологічний захист і поведінка.

Тема 3. Методи вивчення особистості. Складання характеристики ділових та особистісних якостей працівника

Цілі вивчення особистості та психологічного дослідження групових явищ та процесів в організації. Методи вивчення особистості з метою удосконалення управління: спостереження, опитування (анкетування, інтерв'ю, бесіда), експериментальні методи. Біографічні методи, методи вивчення документів. Використання результатів діяльності для вивчення особистості. Класифікація методів психодіагностики. Особливості прикладного психологічного тестування в практиці управління. Автоматизовані технології психодіагностики й оцінки особистості. Інтерпретація результатів психологічних досліджень.

Структура характеристики. Термінологія ділових та особистісних якостей. Обсяг відомостей про ділові та особистісні якості в характеристиках різного призначення. Процедура збору інформації та підготовка характеристики. Метод експертних оцінок як метод складання ділової характеристики працівника. Психологічні вимоги до експертів та експертизи.

Накопичення інформації, яка характеризує ділові якості в підсистемі «Кадри».

Тема 4. Міжособистісні відносини в системах управління. Психологія управлінського впливу

Взаємовідносини особистості та групи. Соціально-психологічне поняття спільноти й групи, форми психологічного впливу групових структур на особистість. Соціально-психологічні феномени поведінки особистості в групі. Психологічна згуртованість у системах управління. Поняття психологічної згуртованості. Психологічна сумісність у структурах управління. Деструктивне лідерство. Соціально-психологічний клімат у структурах управління. Самопочуття особистості у групі. Соціально-психологічні характеристики колективу. Соціометрія. Методи вивчення міжособистісних стосунків, групової сумісності й згуртованості, морально-психологічного клімату.

Основи й проблеми психології управлінського впливу. Установлення психологічного контакту в колективі. Тактика використання чуток та ефективне реагування на них. Методи психологічного впливу в системах управління (переконання, прийоми аргументації, навіювання, маніпулятивні тактики). Регулювання діяльності та взаємовідносин підлеглих. Психологічні аспекти дисциплінарного впливу.

Психологічні умови виховного впливу.

ЗАЛІКОВИЙ МОДУЛЬ II. Функції психології управління

Тема 5. Психологія планування та організації

Поняття планування в психології. Психологічні механізми та цілеутворення. Формально-логічний аналіз управлінських ситуацій та особистісний аспект цього процесу. Ієрархія цілей. Психологічні аспекти індивідуальних стратегій планування. Проблема поєднання суспільних, групових та індивідуальних планів. Психологічні передумови утворення організацій. Поняття процесу організації діяльності. Психологічні проблеми координації взаємодії людей в організації. Формування статусних позицій. Ролі та функції. Добір виконавців для реалізації управлінського рішення з урахуванням психофізіологічних, соціально-психологічних, вікових, статевих, етнопсихологічних особливостей виконавців. Психологічні особливості розподілу, делегування й прийняття повноважень у професійних стосунках. Психологічні аспекти формування гнучких організаційних структур. Принципи врахування особистісного фактора при проектуванні та експлуатації організаційних структур. Формування й розвиток неформальної структури колективу. Психологічні аспекти розвитку організації, психологічні механізми

реалізації нововведень. Подолання психологічних бар'єрів при впровадженні інновацій.

ТЕМА 6. Психологія мотивування й контролювання

Мотивація як фактор управління особистістю. Основні проблеми й поняття психології мотивації. Потреба як універсальна властивість живих систем і як основа процесу мотивації. Загальна організація мотиваційної сфери. Різновиди біологічних потреб. Специфіка мотиваційної сфери людини. Основні етапи розвитку мотиваційної сфери людини. Ієрархічна побудова мотиваційної сфери особистості. Мотивація досягнення. Рівень домагань.

Психологічні вимоги до організації стимулювання. Використання морально-психологічних стимулів. Створення умов для самоствердження у праці та розвиток здібностей особистості.

Психологічні принципи організації контролю. Ефективність виконання рішень залежно від методів контролю. Формування особистої відповідальності та самоконтролю. Процеси рефлексії у здійсненні самоконтролю. Колективні форми контролю. Психологічні вимоги до критеріїв оцінки та організації процедури оцінки.

ТЕМА 7. Психологічні аспекти інформаційного забезпечення управління. Комунікативна компетентність

Поняття інформації в психології. Комунікативні мережі та потоки інформації. Психологічні особливості сприйняття і переробки інформації та проблеми оптимізації її представлення. Індивідуальні розбіжності. Взаємодія людини та ЕОМ в інформаційному забезпеченні управління.

Диференційно-психологічні аспекти вимог до інформаційних моделей, кодування зорової та звукової інформації, регулювання швидкості, обсягу, темпу та способів її подачі до робочих місць, способів інформаційної взаємодії, структури та алгоритмів діяльності людини.

Психологія спілкування та його структура. Типології спілкування. Елементи спілкування. Інформаційно-комунікативна, інтерактивна, перцептивна функція спілкування. Вербальна і невербальна складові спілкування. Позиції у спілкуванні. Етапи спілкування. Зміст та специфічні ефекти міжособистісного сприйняття. Міжособистісні стосунки в групах. Бар'єри в спілкуванні. Спілкування з "важкими" людьми. Психологічні механізми взаєморозуміння. Психологічні помилки,

які зменшують ефективність ділового спілкування, та шляхи їх попередження. Ділова бесіда, умови ефективного проведення переговорів. Психологічний контакт із співрозмовником. Публічний виступ в управлінській діяльності. Вміння слухати й чути, візуальний контакт.

Задачі й стратегії ведення переговорів. Ролі учасників переговорів. Етапи переговорного процесу. Задачі на кожному з етапів переговорів. Інструментарій переговорного процесу. Розвиток навичок ведення переговорів. Групове ведення переговорів.

Комунікативні здібності та їх розвиток у процесі службової діяльності.

ТЕМА 8. Психологічні основи прийняття рішень

Прийняття рішень як психологічний процес, роль суб'єктивної складової. Структура та внутрішня динаміка розумового процесу. Прийняття рішень. Індивідуальні розбіжності. Типи мислення. Умови прийняття рішень: невизначеність, небезпека, відповідальність, інтелектуальні стратегії, довільна й вольова регуляція, ризик. Ситуативна детермінанта в прийнятті управлінського рішення. Усвідомлення відповідальності. Мотиваційні та емоціональні компоненти процесу прийняття рішень. Стиль та стратегія прийняття рішень. Складності задач та характерні помилки. Психологічні закономірності виникнення помилкових рішень. Прийняття рішень в умовах дефіциту часу та неповноти інформації. Оцінка ймовірності подій: евристика доступності, ефект наочності, ефект суб'єктивної оцінки малих, середніх і великих ймовірностей; "якірний" ефект. Ефект надмірної і недостатньої впевненості. Психологічні прийоми генерації альтернатив; метод мозкового штурму, метод морфологічного аналізу, метод синектики. Принципи оптимізації процесів колективного прийняття рішень.

Психологічні методи оптимізації прийняття рішень. Психологічні прийоми оцінки наслідків рішення: дисконтний ефект, ефект внеску. Культура професійного мислення.

ТЕМА 9. Психологічні проблеми взаємодії людини й ЕОМ

Місце та роль людини в сучасних автоматизованих системах управління. Розподіл функцій між людиною та ЕОМ. Принципи узгодження людини та ЕОМ у процесі прийняття рішення. Взаємна адаптація людини та ЕОМ у системах управління.

Прийняття рішень у діалоговому режимі. Психологічні бар'єри та фактори складності при створенні та експлуатації автоматизованих сис-

тем прийняття рішень. Засоби забезпечення сумісностей у системі "людина-ЕОМ": інформаційної, енергетичної, просторово-антропометричної, біофізичної, естетичної.

Раціональні режими праці та відпочинку. Проблеми захисту від «комп'ютерного опіуму» і «психологічної зброї Інтернету».

Системи контролю функціонального стану людини в системі «людина-комп'ютер». Адаптивні системи.

Принципи індивідуальної адаптації при взаємодії людини та машини.

ТЕМА 10. Психологічні основи організації праці та професійної діяльності

Психологічні аспекти оптимізації умов та режимів праці. Психологічні вимоги до організації робочого місця. Психогігієнічні вимоги до організації праці та її безпеки. Психічні стани та працездатність. Психологічний захист особистості. Автогенний менеджмент як процес управління керівником своєю поведінкою. Кабінетно-домашня релаксація.

Людина й професія, професійні ролі, етапи професійної кар'єри, стилі професійної діяльності. Психологічна структура професійної діяльності, її психологічний аналіз. Професіограма.

Сутність психологічних вимог до добору кадрів. Основи профорієнтації. Професійна придатність і професійна готовність. Соціально-психологічна професійна адаптація. Формування й перебудова професійних знань, умінь, навичок; психологічні принципи процесу навчання. Тренінг професійних навичок. Форми психологічної регуляції у процесі професійного становлення та етапи здійснення професійної діяльності. Соціально-психологічний зміст поняття «кар'єра». Кризи професійного становлення особистості.

Роль соціально-психологічної служби в процесі вдосконалення системи управління. Інтегральна структура психологічної служби: кадри, впорядкування, взаємодія з іншими підрозділами.

2. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

2.1 План практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин			
		Денна форма		Заочна форма	
		Л	ПЗ	Л	ПЗ
1	Активність особистості людини. Регуляція поведінки	2			
2	Особистість менеджера в організації.	2	2		
3	Психологія керівництва й лідерства	2	2	2	
4	Методи вивчення особистості. Складання характеристики ділових та особистісних якостей працівника	2	2		
5	Міжособистісні відносини в системах управління.	2	2		
6	Психологія управлінського впливу	2	2		
7	Психологічні основи прийняття рішень	2			2
8	Психологічні засади ефективного ділового управлінського спілкування	2	2		
9	Психологія мотивування й контролювання	2			
10	Психологічні аспекти інформаційного забезпечення управління.	2	2		
11	Психологічні проблеми взаємодії людини й ЕОМ	2			
12	Психологічні основи організації праці та професійної діяльності	2	2		2

2.2. Зміст практичних занять

Практичне заняття 1. Активність особистості людини. Регуляція поведінки

Питання для обговорення на практичному занятті

1. Особистість та її роль у системі управління.
2. Активність, види активності.
3. Рольова поведінка, її сутність.
4. Соціальні норми й регуляція поведінки.
5. Властивості особистості та їх відповідність вимогам організації.

6. Вплив емоцій на спілкування, діяльність та почуття особистості.

Підготовка доповідей та рефератів до семінарського заняття на теми:

1. Сучасні тенденції у психології управління.
2. Жінка-лідер у психології управління.
3. Теорії особистості та їх використання в управлінській діяльності.
4. Мотиви й мотивації в управлінні.
5. Роль кризових ситуацій у формуванні особистості лідерства.

Рекомендовані інформаційні ресурси для виконання практичних завдань

1. Грень Л. М. Модель психологічного потенціалу особистості інженера : монографія / Л. М. Грень, Б. І. Фурманець. – Х.: Видавництво Іванченка І. С., 2020. – 209 с.
2. Підготовка конкурентоспроможної управлінської гуманітарно-технічної еліти: монографія / О.Г. Романовський, О.С Пономарьов, Т.В. Гура та ін., – Х.: НТУ «ХПІ»; Видавець Савчук О.О., 2014. – 324 с.
3. Дзвінчук Д.І. Психологічні основи ефективного управління. – К.: ЗАТ «НІЧЛАВА». – 2000. – 280 с.
4. Мельник Л. П. Психологія управління : [курс лекцій] / Л.П. Мельник. – 2-ге вид., стереотип. – К. : МАУП, 2002. – 176 с.
5. М'ясоїд П. А. Загальна психологія : [навч. посібник] / П.А. М'ясоїд. – К., 1998. – 380 с.
6. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління [Текст] : [посібник] / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К. : Академвидав, 2003. – 568 с.
7. Романовський О.Г. Психологія управлінської діяльності лідера: навчально-методичний посібник / Романовський О.Г., Михайличенко В.Є., Грень Л.М., Книш А.Є. – за заг. ред. О.Г. Романовського. – Харків: ТОВ «В справі», 2016. – 48 с.
8. Савельєва В.С. Психологія управління: навчальний посібник. – К.: ВД «Професіонал», 2005. – 320 с.

Практичне заняття 2. Особистість менеджера в організації.

Питання для обговорення на практичному занятті

1. Психологічні особливості стилів управління.
2. Авторитет керівника.
3. Особливості управлінської діяльності в екстремальних ситуаціях.
4. Особливості поведінки при психологічному захисті особистості.

Підготовка доповідей та рефератів до семінарського заняття на теми:

1. Знання, вміння та навички адміністративної діяльності та міжособистісної взаємодії.
2. Психологічні проблеми лідерства.
3. Психологічна спадщина вітчизняного «номенклатурного» минулого.

Рекомендовані інформаційні ресурси для виконання практичних завдань

1. Бандурка А. М. Психологія управління / Бандурка А. М., Бочарова С. П., Землянська Е. В.. – Харків, 1998.
2. Грень Л. М. Модель психологічного потенціалу особистості інженера: монографія / Л. М. Грень, Б. І. Фурманець. – Х.: Видавництво Іванченка І. С., 2020. – 209 с.
3. Підготовка конкурентоспроможної управлінської гуманітарно-технічної еліти: монографія / О.Г. Романовський, О.С. Пономарьов, Т.В. Гура та ін., – Х.: НТУ «ХП»; Видавець Савчук О.О., 2014. – 324 с.
4. Дзвінчук Д.І. Психологічні основи ефективного управління. – К.: ЗАТ «НІЧЛАВА». – 2000. – 280 с.
5. Романовський О.Г. Психологія управлінської діяльності лідера: навчально-методичний посібник / Романовський О.Г., Михайличенко В.Є., Грень Л.М., Книш А.Є. – за заг. ред. О.Г. Романовського. – Харків: ТОВ «В справі», 2016. – 48 с.
6. Романовський А.Г. Педагогіка лідерства: монографія / А.Г. Романовський, В.Е. Михайличенко, Л.Н. Грень. – Х.: ФЛП Бровин А.В., 2018. – 500 с.
7. Савельєва В.С. Психологія управління: навчальний посібник. – К.: ВД «Професіонал», 2005. – 320 с.
8. Фурманець Б.І. Тезаурус модернізації лідерства в умовах вуза: монографія / Б.І. Фурманець, Л.Н. Грень. – Х.: Видавництво Іванченка І.С., 2018. – 167 с.

Практичне заняття 3. Психологія керівництва й лідерства

Питання для обговорення на практичному занятті

1. Керівництво і лідерство як психологічний феномен.
2. Лідерські якості керівника.
3. Професіоналізм і компетентність керівника.
4. Влада керівника як психологічний феномен.

Підготовка доповідей та рефератів до семінарського заняття на теми:

1. Сучасні напрямки вивчення лідерства.
2. Стили керівництва.
3. Критерії оцінки ефективності керівництва
4. Емоційний інтелект лідера.

Рекомендовані інформаційні ресурси для виконання практичних завдань

1. Підготовка конкурентоспроможної управлінської гуманітарно-технічної еліти: монографія / О.Г. Романовський, О.С. Пономарьов, Т.В. Гура та ін., – Х.: НТУ «ХП»; Видавець Савчук О.О., 2014. – 324 с.
2. Грень Л.М. Поєднання лідера і керівника в одній особі – запорука успіху будь-якого підприємства / Л.М. Грень, В.Г. Зубов // Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: матеріали 18 міжнародної наук.-практ. конф., ч.4, 18-20 травня 2016. – Х.: Вид-во НТУ «ХП», 2016. – С. 79.
3. Грень Л.Н. Инновационное лидерство и социальный прогресс / Л.Н. Грень, Стронгин К.С. // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Лідери XXI ст. Формування особистості харизматичного лідера на основі гуманітарних технологій», НТУ «ХП», 27-28 вересня 2018 р. – 337 с. – С.129.
4. Дзвінчук Д.І. Психологічні основи ефективного управління. – К.: ЗАТ «НІЧЛАВА». – 2000. – 280 с.
5. Романовський О.Г. Психологія управлінської діяльності лідера: навчально-методичний посібник / Романовський О.Г., Михайличенко В.Є., Грень Л.М., Книш А.Є. – за заг. ред. О.Г. Романовського. – Харків: ТОВ «В справі», 2016. – 48 с.
6. Романовський А.Г. Педагогіка лідерства: монографія / А.Г. Романовський, В.Е. Михайличенко, Л.Н. Грень. – Х.: ФЛП Бровин А.В., 2018. – 500 с.
7. Фурманець Б.И. Тезаурусы модернизации лидерства в условиях вуза: монография / Б.И. Фурманец, Л.Н. Грень. – Х.: Видавництво Іванченка І.С., 2018. – 167 с.

Практичне заняття 4. Методи вивчення особистості. Складання характеристики ділових та особистісних якостей працівника

Питання для обговорення на практичному занятті

1. Процедура збору інформації та підготовка характеристики.
2. Метод експертних оцінок
3. Обсяг відомостей про ділові та особистісні якості в характеристиках різного призначення.

Підготовка доповідей та рефератів до семінарського заняття на теми:

1. Поняття процесу організації діяльності.
2. Психологічні проблеми координації взаємодії людей в організації.
3. Формування статусних позицій. Ролі та функції.

Рекомендовані інформаційні ресурси для виконання практичних завдань

1. Крушельницька О. В. Мотивація та оцінка діяльності персоналу [Текст] : [навч. посіб.] / О. В. Крушельницька. – Житомир : ЖІТІ, 2000. – 215 с.
2. Кричевский Р.Л., Дубовская Е.М. Психология малой группы: Теоретические и прикладные аспекты. - М., 2004. – 315 с.
3. Психология управления персоналом / Под ред. Батарин А.В., Лукьянова А.О. – М.: Изд. Института психотерапии, 2007. – 624 с.
4. Леонтьев Д.А. Внутренний мир личности // Психология личности в трудах отечественных психологов: Хрестоматия. – СПб.: Питер, 2000.
5. Психологія управління : [науково-практичні рекомендації по проведенню психологічного практикуму з курсу «Психологія управління»] / О. Н. Євтушенко. – Миколаїв : Вид-во ПП Шамрай, 2007. – 60 с.
6. Психология в управлении человеческими ресурсами: Учебное пособие / Т.С. Кабаченко. – СПб.: Питер, 2003. – 400 с. – (Серия «Учебное пособие»).
7. Романовский А.Г. Педагогика лидерства: монографія /: А.Г. Романовский, В.Е. Михайличенко, Л.Н. Грень. – Х.: ФЛП Бровин А.В., 2018. – 500 с.
8. Саймон Г. А. Менеджмент в организациях [Текст] / Герберт А. Саймон, Дональд У. Смитбург, Виктор А. Томпсон ; [общ. ред. и вступ. ст. А. М. Емельянова, В. В. Петрова] ; [сокращ. перевод с англ.]. – М. : «Экономика», 1995. – 335 с. – (рос. мовою).

Практичне заняття 5. Міжособистісні відносини в системах управління.

Питання для обговорення на практичному занятті

1. Визначення групи. Види груп, цілі їх діяльності.
2. Неформальні групи.
3. Соціально-психологічні феномени поведінки особистості в групі.
4. Психологічна згуртованість у системах управління.
5. Психологічна сумісність у структурах управління.
6. Особливості ефективної команди.

Підготовка доповідей та рефератів до семінарського заняття на теми:

1. Специфіка мотиваційної сфери людини.
2. Основні етапи розвитку мотиваційної сфери людини.
3. Засоби підвищення культури персоналу організації.
3. Психологічні особливості впливу керівника на підлеглих.
4. Формування вольових якостей у людини.

Рекомендовані інформаційні ресурси для виконання практичних завдань:

1. Алдер Г. НЛП – современные психотехнологии [Текст] / Г. Алдер. – СПб. : Питер, 2001. – 160 с. – (рос. мовою).
2. Крушельницька О. В. Мотивація та оцінка діяльності персоналу [Текст] : [навч. посіб.] / О. В. Крушельницька. – Житомир : ЖІТІ, 2000. – 215 с.
3. Кричевский Р.Л., Дубовская Е.М. Психология малой группы: Теоретические и прикладные аспекты. - М., 2004. – 315 с.
4. Психология управления персоналом / Под ред. Батарин А.В., Лукьянова А.О. – М.: Изд. Института психотерапии, 2007. – 624 с.
5. Лук'янихін В.О. Менеджмент персоналу: навч. посіб. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 592 с.
6. Матвиенко В. Я. Прогностика : прогнозирование социальных и экономических процессов : теория, методика, практика [Текст] : [монографія] / В. Я. Матвиенко. – К. : Українські пропілеї, 2000. – 520 с. – (рос. мовою).
7. Психология в управлении человеческими ресурсами: Учебное пособие / Т.С. Кабаченко. – СПб.: Питер, 2003. – 400 с. – (Серия «Учебное пособие»).
8. Романовский А.Г. Педагогика лидерства: монографія /: А.Г. Романовский, В.Е. Михайличенко, Л.Н. Грень. – Х.: ФЛП Бровин

А.В., 2018. – 500 с.

9. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л.Л., РОМАНОВСЬКИЙ О.Г., ПОНОМАРЬОВ О.С., ЧЕРВАНЬОВА З.О. Педагогіка управління: Навчальний посібник. – Харків: НТУ «ХП», 2003. – 408 с.

Практичне заняття 6. Психологія управлінського впливу

Питання для обговорення на семінарському занятті

1. Сутність управлінського впливу керівника.
2. Характеристика основних способів управлінського впливу.
3. Управлінський вплив керівника на підлеглих як прояв його влади та авторитету.
4. Типологія об'єктів психологічного впливу.
5. Індивідуальні стилі прийняття рішень.
6. Розпорядження керівника як форма управлінського впливу.

Підготовка доповідей та рефератів до семінарського заняття на теми:

1. Основні підходи до проблеми управлінського впливу керівника.
2. Феномен конформізму.
3. Типологія об'єктів психологічного впливу.
4. Характеристика різних видів наказів та розпоряджень як форм психологічного впливу.

Рекомендовані інформаційні ресурси для виконання практичних завдань

1. Алюшина Н. О. Психологічні механізми ефективного управлінського впливу: навч.-метод. матеріали / Н. О. Алюшина, Т. В. Новаченко. – К. : НАДУ, 2013. – 48 с.
2. Грень Л.М. Стресостійкість персоналу організації як засіб досягнення ефективної діяльності / Л.М. Грень, Т.С. Махоніна // Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: тези доповідей ХХVI міжнародної науково-практичної конференції MicroCAD-2018 р.: у 4 ч. Ч. IV. / за ред. проф. Сокола Є.І. – Харків: НТУ «ХП». – 337 с. – С.129.
3. Грень Л.М. Адаптація персоналу в організації / Л.М. Грень, Я. Рудченко // «Професійний менеджмент в сучасних умовах розвитку ринку»: Матеріали доповідей VI науково-практичної конференції з міжнародною участю (1 листопада 2017 р.): Збірник. – Х.: Монограф. – 2017. – 479 с. – С. 380-383.

4. Кричевский Р.Л., Дубовская Е.М. Психология малой группы: Теоретические и прикладные аспекты. - М., 2004. – 315 с.
5. Психология управления персоналом / Под ред. Батарин А.В., Лукьянова А.О. – М.: Изд. Института психотерапии, 2007. – 624 с.
6. Лук'янихін В.О. Менеджмент персоналу: навч. посіб. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 592 с.
7. Психология в управлении человеческими ресурсами: Учебное пособие / Т.С. Кабаченко. – СПб.: Питер, 2003. – 400 с. – (Серия «Учебное пособие»).
8. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л.Л., РОМАНОВСЬКИЙ О.Г., ПОНОМАРЬОВ О.С., ЧЕРВАНЬОВА З.О. Педагогіка управління: Навчальний посібник. – Харків: НТУ «ХП», 2003. – 408 с.

Практичне заняття 7. Психологічні основи прийняття рішень

Питання для обговорення на семінарському занятті

1. Типи мислення.
2. Психологічні аспекти прийняття управлінських рішень.
3. Методи прийняття управлінських рішень.
4. Рівні та етапи прийняття управлінських рішень.
Сутність і характерні особливості рішень.

Підготовка доповідей та рефератів до семінарського заняття на теми:

1. Ієрархічна побудова мотиваційної сфери особистості.
2. Мотивація досягнення.
3. Умови прийняття рішень: невизначеність, небезпека, відповідальність, інтелектуальні стратегії, довільна й вольова регуляція, ризик.

Рекомендовані інформаційні ресурси для виконання практичних завдань

1. Алдер Г. НЛП – современные психотехнологии [Текст] / Г. Алдер. – СПб. : Питер, 2001. – 160 с. – (рос. мовою).
2. Дзвінчук Д.І. Психологічні основи ефективного управління. – К.: ЗАТ «НІЧЛАВА». – 2000. – 280 с.
3. Карпіловська С.Я., Мітельман Р.Й., Синявський В.В., Ткаченко О.М., Федоришин Б.О., Яцишин О.О. Основи професіографії: Навч. посіб. – К.: МАУП, 1997. - 148 с.
4. Кричевский Р.Л., Дубовская Е.М. Психология малой группы: Теоретические и прикладные аспекты. - М., 2004. – 315 с.

5. Психология управления персоналом / Под ред. Батарин А.В., Лукьянова А.О. – М.: Изд. Института психотерапии, 2007. – 624 с.
6. Лук'янихін В.О. Менеджмент персоналу: навч. посіб. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 592 с.
7. Психология в управлении человеческими ресурсами: Учебное пособие / Т.С. Кабаченко. – СПб.: Питер, 2003. – 400 с. – (Серия «Учебное пособие»).
8. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л.Л., РОМАНОВСЬКИЙ О.Г., ПОНОМАРЬОВ О.С., ЧЕРВАНЬОВА З.О. Педагогіка управління: Навчальний посібник. – Харків: НТУ «ХПИ», 2003. – 408 с.
9. Романовский О. Г., Михайличенко В.Е., Грень Л.Н. Педагогика успеха. Учебник, НТУ «ХПИ». – 2012. – 372 с.

Практичне заняття 8. Психологічні засади ефективного ділового управлінського спілкування

Питання для обговорення на семінарському занятті

1. Складові ділового спілкування (інтерактивна, перцептивна, комунікативна).
2. Культура слухання як активна діяльність.
3. Основні групи невербальних засобів спілкування.
4. Загальні правила поведінки з керівництвом.
5. Загальні правила поведінки з підлеглими.

Підготовка доповідей та рефератів до семінарського заняття на теми:

1. Техніка ведення ділових індивідуальних бесід, спілкування по телефону.
2. Організація робочого простору в кабінеті керівника.
3. Техніки подолання бар'єрів у спілкуванні керівника з підлеглими.

Рекомендовані інформаційні ресурси для виконання практичних завдань

1. Грень Л.М. Роль комунікативної компетентності у формуванні майбутнього спеціаліста ВТНЗ / Л.М. Грень // Міжнародна науково-практична конференція «Моральні основи та відповідальність особистості у ролі людської цивілізації», 05-06.11.2014. Зб. наук.праць. 2014. – С.86-90.
2. Грень Л.М. Основні принципи ораторської майстерності майбутнього керівника-лідера / Л.М. Грень, Д. Е. Шонія // Інформаційні технології:

наука,техніка, технологія, освіта, здоров'я: матеріали 18 міжнародної наук.-практ. конф., ч.4, 18-20 травня 2016. – Х.: Вид-во НТУ «ХП», 2016. – С. 109.

3. Дзвінчук Д.І. Психологічні основи ефективного управління. – К.: ЗАТ «НІЧЛАВА». – 2000. – 280 с.

4. Логунова М. М. Соціально-психологічні аспекти управлінської діяльності / М. М. Логунова. – К. : Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2006. – 196 с.

5. Підготовка конкурентоспроможної управлінської гуманітарно-технічної еліти: монографія / О.Г. Романовський, О.С Пономарьов, Т.В.Гура та ін., – Х.: НТУ «ХП»; Видавець Савчук О.О., 2014. – 324 с.

6. Панфілов Ю.І. Методика формування комунікативної компетентності майбутнього лідера-менеджера / Ю.І. Панфілов, Л.М. Грень, В.В. Бондаренко // Теорія і практика управління соціальними системами // Щоквартальний науково-практичний журнал. – Харків: НТУ «ХП», 2016. – №2. – С. 10-19.

7. Психологія професійної діяльності і спілкування, за ред. Е. Орбан, Д. М. Гриджука. – К. : «Преса України», 1997. – 192 с.

8. Психологія управління : [науково-практичні рекомендації по проведенню психологічного практикуму з курсу «Психологія управління»] / О. Н. Євтушенко. – Миколаїв : Вид-во ПП Шамрай, 2007. – 60 с.

9. O.G. Romanovskij, V. Ye. Mykhailychenko, L. M. Gren.' Pedagogy of success. Textbook for students of higher education establishments, 2014.

Практичне заняття 9. Психологія мотивування й контролювання

Питання для обговорення на семінарському занятті

1. Мотивація у структурі особистості.
2. Функції мотивації. Структура мотивації.
3. Чинники розвитку мотивації досягнення.
4. Теорія «Х» і теорія «У» Д.Мак-Грегора.
5. Мотивація керівника.
6. Типи мотивації працівника та особливості їх мотивування.

Підготовка доповідей та рефератів до семінарського заняття на теми:

1. Мотив досягнення успіху та мотив уникнення невдачі.
2. Мотивація і результативність діяльності.

3. Мотивація трудової діяльності.
4. Феномен емоційного вигорання.

Рекомендовані інформаційні ресурси для виконання практичних завдань

1. Грень Л.Н. Мотивация достижения успеха – важное условие формирования профессионального самосознания студентов / Л.Н. Грень // Теорія і практика управління соціальними системами. – Харків: НТУ «ХП», 2008. – № 1. – С. 43-51.
2. Грень Л.М. Вплив мотивації досягнення на потенціал студентів / Л.М. Грень // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: зб.наук. пр. /редкол.: Т.І.Сущенко (голов.ред.) та ін. – Запоріжжя. – 2009. – Вип. 55. – 440 с., С. 125-130.
3. Грень Л.М. Розвиток мотиваційної сфери студентів як основа досягнення успіху в майбутній професійній діяльності / Л.М. Грень // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – Харків: УПА, 2010. – № 28-29. С. 209-214.
4. Грень Л.М. Забезпечення мотивації досягнення професійного успіху у студентів ВТНЗ / Л.М. Грень // Педагогічний альманах. Збірник наукових праць. Херсон: РІПО, 2011. – Випуск 9. – 287 с. – С. 121-126.
5. Крушельницька О. В. Мотивація та оцінка діяльності персоналу [Текст] : [навч. посіб.] / О. В. Крушельницька. – Житомир : ЖІТІ, 2000. – 215 с.
6. Романовський О.Г. Мотивація досягнення як умова конкурентоспроможності майбутнього фахівця: навч.-метод. посіб / О.Г.Романовський, О.С. Пономарьов, Л.М. Грень, С.М. Резнік. – Х.: НТУ «ХП», 2014. – 56 с.
7. Романовський О.Г. Психологія управлінської діяльності лідера: навчально-методичний посібник / Романовський О.Г., Михайличенко В.Є., Грень Л.М., Книш А.Є.. – за заг. ред. О.Г. Романовського. – Харків: ТОВ «В справі», 2016. – 48 с.
8. Романовский А.Г. Педагогика лидерства: монографія /: А.Г.Романовский, В.Е. Михайличенко, Л.Н. Грень. – Х.: ФЛП Бровин А.В., 2018. – 500 с.
9. Фурманец Б.И.Тезаурусы модернизации лидерства в условиях вуза: монографія / Б.И. Фурманец, Л.Н. Грень. – Х.: Видавництво Іванченка І.С. , 2018. –167 с.

Практичне заняття 10 Психологічні аспекти інформаційного забезпечення управління

1. Функції інформаційних систем.
2. Поняття інформації у психології.
3. Комунікативні мережі та потоки інформації.
4. Психологічні особливості сприйняття, переробки інформації та проблеми оптимізації її надання.

Підготовка доповідей та рефератів до семінарського заняття на теми:

1. Інформаційні системи управління як засіб організації інформаційного забезпечення виробничої діяльності підприємства.
2. Процес впровадження інформаційної системи автоматизації управління.
3. Психологічні особливості сприйняття і переробки інформації та проблеми оптимізації її надання. Індивідуальні розбіжності.

Рекомендовані інформаційні ресурси для виконання практичних завдань

1. Грень Л.М. Застосування знань з психології у роботі PROJECT MANAGER'А / Л.М. Грень, О. К. Наконечна // Інформаційні технології: наука,техніка, технологія, освіта, здоров'я: матеріали 18 міжнародної наук.-практ. конф., ч.4, 18-20 травня 2016. – Х.: Вид-во НТУ «ХП», 2016. – С. 90.
2. Грень Л.М. Использование инструментов психологии в SMM технологиях / Л.М. Грень, А. К. Наконечна // XI Міжнародна науково-практична конференція магістрантів та аспірантів 18-21 квітня 2017. – Х.: Вид-во НТУ «ХП», 2017. – С. 230.
3. Информационные технологии в экономике и управлении: [учебно-методический комплекс] / [В.П. Божко, Д.В. Власов, М.С. Гаспаріан]. – М.: Изд. центр ЕАОИ, 2010. – 120 с.
4. Кулицький С.П. Основи організації інформаційної діяльності у сфері управління / С.П. Кулицький. – К.: МАУП, 2012. – 426 с.
5. Новак В. О. Інформаційне забезпечення менеджменту: навчальний посібник / В. О. Новак, Л. Г. Макаренко, М. Г. Луцький. - К. : Кондор, 2006. – 462 с.
6. Романовський О.Г. Психологія управлінської діяльності лідера: навчально-методичний посібник / Романовський О.Г., Михайличенко В.Є., Грень Л.М., Книш А.Є.. – за заг. ред. О.Г. Романовського. – Харків: ТОВ

«В справі», 2016. – 48 с.

Практичне заняття 11. Психологічні проблеми взаємодії людини й ЕОМ

1. Принципи узгодження людини та ЕОМ у процесі прийняття рішення.
2. Взаємна адаптація людини та ЕОМ у системах управління.
3. Адаптація людини і комп'ютера до систем управління.
4. Психологічні аспекти процесу прийняття управлінських рішень

Підготовка доповідей та рефератів до семінарського заняття на теми

1. Методи соціально-психологічних досліджень управлінської діяльності.
2. Автогенний менеджмент як процес управління керівником своєю поведінкою.

Рекомендовані інформаційні ресурси для виконання практичних завдань

1. Грень Л.М. Застосування знань з психології у роботі PROJECT MANAGER'А / Л.М. Грень, О. К. Наконечна // Інформаційні технології: наука,техніка, технологія, освіта, здоров'я: матеріали 18 міжнародної наук.-практ. конф., ч.4, 18-20 травня 2016. – Х.: Вид-во НТУ «ХП», 2016. – С. 90.
2. Грень Л.М. Использование инструментов психологии в SMM технологиях / Л.М. Грень, А. К. Наконечна // XI Міжнародна науково-практична конференція магістрантів та аспірантів 18-21 квітня 2017. – Х.: Вид-во НТУ «ХП», 2017. – С. 230. – К. : КНЕУ, 2002. – 667 с.
3. Дзвінчук Д.І. Психологічні основи ефективного управління. - К.: ЗАТ «НІЧЛАВА». – 2000. – 280 с.
4. Информационные технологии в экономике и управлении: [учебно-методический комплекс] / [В.П. Божко, Д.В. Власов, М.С. Гаспарян]. – М.: Изд. центр ЕАОИ, 2010. – 120 с.
5. Кулицький С.П. Основи організації інформаційної діяльності у сфері управління / С.П. Кулицький. – К.: МАУП, 2012. – 426 с.
6. Новак В. О. Інформаційне забезпечення менеджменту: навчальний посібник / В. О. Новак, Л. Г. Макаренко, М. Г. Луцький. – К. : Кондор, 2006. – 462 с.
7. Романовський О.Г. Психологія управлінської діяльності лідера: навчально-методичний посібник / Романовський О.Г., Михайличенко В.Є.,

Грень Л.М., Книш А.Є.. – за заг. ред. О.Г. Романовського. – Харків: ТОВ «В справі», 2016. – 48 с.

Практичне заняття 12. Психологічні основи організації праці та професійної діяльності

Питання для обговорення на семінарському занятті

1. Психогігієнічні вимоги до організації праці та її безпеки.
2. Психічні стани та працездатність.

Письмовий звіт та презентація:

1. Формування менеджера як особистості.
2. Психологічні аспекти управлінської діяльності.
3. Психологія спілкування та її форми.

Рекомендовані інформаційні ресурси для виконання практичних завдань

1. Грень Л. М. Модель психологічного потенціалу особистості інженера: монографія / Л. М. Грень, Б. І. Фурманець. – Х.: Видавництво Іванченка І. С., 2020. – 209 с.
2. Дзвінчук Д.І. Психологічні основи ефективного управління. – К.: ЗАТ «НІЧЛАВА». – 2000. – 280 с.
3. Психология в управлении человеческими ресурсами: Учебное пособие / Т.С. Кабаченко. – СПб.: Питер, 2003. – 400 с. – (Серия «Учебное пособие»).
4. Романовський О.Г. Психологія управлінської діяльності лідера: навчально-методичний посібник / Романовський О.Г., Михайличенко В.Є., Грень Л.М., Книш А.Є.. – за заг.
5. Савельєва В.С. Психологія управління: навчальний посібник. – К.: ВД «Професіонал», 2005. – 320 с.
6. O.G. Romanovskij, V.Ye. Mykhailychenko, L. M. Gren.' Pedagogy of success. Textbook for students of higher education establishments, 2014.

3.МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ З ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

3.1. Загальні методичні рекомендації організації самостійної роботи студентів

Самостійна робота студентів (СРС) займає провідне місце у системі сучасної вищої освіти. З усіх видів навчальної діяльності СРС значною мірою забезпечує формування самостійності як провідної риси особистості студента.

Самостійна робота завершує завдання усіх інших видів навчальної діяльності. Адже знання, що не стали об'єктом власної діяльності, не можуть вважатися дійсним надбанням людини. Тому СРС має навчальне, особисте та суспільне значення.

Навчальна діяльність характеризується суб'єктністю, активністю, предметністю, цілеспрямованістю, наявністю структури та змісту. Особливими ознаками самостійної навчальної діяльності є такі:

- зміни самого суб'єкта;
- залежність від рівня розвитку студента та опора на досягнутий рівень розвитку;
- засвоєння загальних способів дій та наукових понять;
- передумання загальних засобів дій вирішенню завдань;
- залежність змін психічних властивостей та поведінки тих, хто навчається, від результатів їх власних дій.

Виконання самостійної роботи передбачає:

1. Опрацювання навчальної літератури за допомогою бібліотеки кафедри, університету, мережі Інтернет.
2. Вивчення навчального матеріалу, який дається для самостійної роботи.
3. Засвоєння знань, видів та способів діяльності в конкретній предметній галузі.
4. Самоперевірка засвоєних знань за допомогою представлених питань.

За необхідності можна отримати індивідуальну консультацію викладача щодо виконання самостійної роботи. Для цього на кафедрі кожного семестру розробляється графік консультацій викладачів.

3.2. Дидактичне забезпечення самостійної роботи студентів

Тема 1. Активність особистості людини. Регуляція поведінки

1. Когнітивна регуляція поведінки.
2. Особливості розумових процесів, репродуктивне та творче мислення.
3. Розвиток культури професійного мислення.

4. Економічне мислення.

Література:

1. Актуальные проблемы управления персоналом / Под ред. Ю.П. Платанова. – М.: Графина, 1999.
2. Базаров Т.Ю., Веков Х.А., Аксенова Е.А. Методы оценки персонала государственных и коммерческих структур. – М., 1995.
2. Бажин И.И. Информационные системы менеджмента. – М.: ГУВШ, 2000. – 688 с.

Тема 2. Особистість менеджера в організації. Психологія керівництва й лідерства

1. Психологічна влада керівника й можливості її використання.
2. Організаторські здібності.
3. Знання, вміння та навички адміністративної діяльності та міжособистісної взаємодії.
4. Психологічні проблеми лідерства.

Література:

1. Кричевский Р.Л., Дубовская Е.М. Психология малой группы: Теоретические и прикладные аспекты. – М., 2004. – 315 с.
2. Психология управления персоналом / Под ред. Батарин А.В., Лукьянова А.О. – М.: Изд. Института психотерапии, 2007. – 624 с.
3. Романовский О. Г., Михайличенко В.Е., Грень Л.Н. Педагогика успеха. Учебник, НТУ «ХПИ». – 2012. – 372 с.

Тема 3. Методи вивчення особистості. Складання характеристики ділових та особистісних якостей працівника

1. Класифікація методів психодіагностики.
2. Особливості прикладного психологічного тестування в практиці управління.
3. Автоматизовані технології психодіагностики й оцінки особистості.

Література:

1. Блейк Р., Моутон Дж. С. Научные методы управления / Пер. с англ. – К., 1996. – 247 с.
2. Дип С., Сесмен Л. Верный путь к успеху: 1600 советов менеджерам / Пер. с англ. – М.: Вече, 1995. – 384 с.

3. Романовский А. Г. Инновационные педагогические технологии как основа развития философии образования / А.Г. Романовский // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2005. – № 1. – С. 47-55.

Тема 4. Міжособистісні відносини в системах управління.

Психологія управлінського впливу

Питання для самоперевірки:

1. Основи й проблеми психології управлінського впливу.
2. Установлення психологічного контакту в колективі.
3. Тактика використання чуток та ефективне реагування на них.

Література:

1. Дзвінчук Д.І. Психологічні основи ефективного управління. – К.: ЗАТ «НІЧЛАВА». – 2000. – 280 с.
2. Кабаченко Г.С. Методы психологического воздействия: Учеб. пособие. – М.: Педагог. об-во России, 2000. – 544 с.
3. Карпіловська С.Я., Мітельман Р.Й., Синявський В.В., Ткаченко О.М., Федоришин Б.О., Яцишин О.О. Основи професіографії: Навч. посіб. – К.: МАУП, 1997. – 148 с.

Тема 5. Психологія планування та організації

1. Психологічні передумови утворення організацій. 2. Поняття процесу організації діяльності.
3. Психологічні проблеми координації взаємодії людей в організації.
4. Ієрархія цілей.
5. Психологічні аспекти індивідуальних стратегій планування.

Література:

1. Дзвінчук Д.І. Психологічні основи ефективного управління. – К.: ЗАТ «НІЧЛАВА». – 2000. – 280 с.
2. Кабаченко Г.С. Методы психологического воздействия: Учеб. пособие. – М.: Педагог. об-во России, 2000. – 544 с.
4. Карпіловська С.Я., Мітельман Р.Й., Синявський В.В., Ткаченко О.М., Федоришин Б.О., Яцишин О.О. Основи професіографії: Навч. посіб. – К.: МАУП, 1997. – 148 с.

Тема 6. Психологія мотивування й контролювання

1. Психологічні вимоги до організації стимулювання.
2. Використання морально-психологічних стимулів.
3. Створення умов для самоствердження у праці та розвиток здібностей особистості.
4. Психологічні принципи організації контролю.

Література:

1. Кричевский Р.Л., Дубовская Е.М. Психология малой группы: Теоретические и прикладные аспекты. – М., 2004. – 315 с.
2. Психология управления персоналом / Под ред. Батарин А.В., Лукьянова А.О. – М.: Изд. Института психотерапии, 2007. – 624 с.
3. Романовский О. Г., Михайличенко В.Е., Грень Л.Н. Педагогика успеха. Учебник, НТУ «ХПИ». – 2012. – 372 с.

Тема 7. Психологічні аспекти інформаційного забезпечення управління. Комунікативна компетентність

1. Міжособистісні стосунки в групах.
2. Бар'єри в спілкуванні.
3. Спілкування з "важкими" людьми.
4. Психологічні механізми взаєморозуміння.

Література:

1. Кричевский Р.Л., Дубовская Е.М. Психология малой группы: Теоретические и прикладные аспекты. – М., 2004. – 315 с.
2. Психология управления персоналом / Под ред. Батарин А.В., Лукьянова А.О. – М.: Изд. Института психотерапии, 2007. – 624 с.
3. Романовский О. Г., Михайличенко В.Е., Грень Л.Н. Педагогика успеха. Учебник, НТУ «ХПИ». – 2012. – 372 с.

Тема 8. Психологічні основи прийняття рішень

1. Ситуативна детермінанта у прийнятті управлінського рішення.
2. Усвідомлення відповідальності.
3. Мотиваційні та емоціональні компоненти процесу прийняття рішень.
4. Прийняття рішень як психологічний процес, роль суб'єктивної складової.
5. Структура та внутрішня динаміка розумового процесу.

Література:

1. Лук'янихін В.О. Менеджмент персоналу: навч. посіб. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 592 с.
2. Романовський О.Г., Пономарьов О.С., Лапузіна О.М. Ділова етика: навчальний посібник. – Харків: НТУ «ХПІ», 2006. – 364 с.
3. Савельєва В.С. Психологія управління: навчальний посібник. – К.: ВД «Професіонал», 2005. – 320 с.

Тема 9. Психологічні проблеми взаємодії людини й ЕОМ

1. Раціональні режими праці та відпочинку.
2. Проблеми захисту від «комп'ютерного опіуму» і «психологічної зброї Інтернету».

Література:

1. Лук'янихін В.О. Менеджмент персоналу: навч. посіб. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 592 с.
2. Романовський О.Г., Пономарьов О.С., Лапузіна О.М. Ділова етика: навчальний посібник. – Харків: НТУ «ХПІ», 2006. – 364 с.
3. Савельєва В.С. Психологія управління: навчальний посібник. – К.: ВД «Професіонал», 2005. – 320 с.

Тема 10. Психологічні основи організації праці та професійної діяльності

1. Психологічна структура професійної діяльності, її психологічний аналіз.
2. Професіограма.
3. Сутність психологічних вимог до добору кадрів.
4. Психологічні аспекти оптимізації умов та режимів праці.
5. Психологічні вимоги до організації робочого місця.
6. Психологічний захист особистості.

Література:

1. Лук'янихін В.О. Менеджмент персоналу: навч. посіб. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 592 с.
2. Романовський О.Г., Пономарьов О.С., Лапузіна О.М. Ділова етика: навчальний посібник. – Харків: НТУ «ХПІ», 2006. – 364 с.
3. Савельєва В.С. Психологія управління: навчальний посібник. – К.: ВД «Професіонал», 2005. – 320 с.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ МАГІСТРАМИ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

5.1. Загальні методичні рекомендації

Виконання контрольних робіт є складовою частиною навчального процесу, засобом перевірки навичок самостійної роботи та освоєння теоретичних питань дисципліни.

Контрольна робота може бути подана у рукописному або друкованому вигляді. В останньому випадку, контрольна робота виконується на аркушах паперу формату А-4, вона має бути надрукована 14 розміром шрифту Times New Roman, інтервал між рядками 1,5, вирівнювання тексту – по ширині. Обсяг контрольної роботи – 15-20 сторінок.

Титульний лист має містити такі обов'язкові реквізити: назва навчального закладу; назва кафедри, назва дисципліни; варіант завдання; форма навчання; курс, номер групи; повне прізвище, ім'я, по батькові студента; місце та рік здачі контрольної роботи та прізвище, ім'я, по батькові викладача, що буде перевіряти роботу.

Із запропонованого списку завдань студент заочної форми навчання вибирає свою тему контрольної роботи, орієнтуючись на останню цифру власної залікової книжки.

Структура контрольної роботи включає:

- титульний аркуш;
- зміст;
- основна частина;
- список літератури.

5.2. Методичні вказівки до виконання контрольних робіт бакалаврами заочної форми навчання

ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

I варіант

ІНСТРУКЦІЯ: укажіть номер вірної відповіді:

1 Складна система управління складається з:

- 1 – управляючої підсистеми та підсистеми, що управляється;
- 2 – управляючої підсистеми та підсистеми, що управляється, а також засобів управління, які здійснюють прямий зв'язок між ними;
- 3 – управляючої підсистеми та підсистеми, що управляється, а також засобів контролю, які забезпечують зворотній зв'язок між ними;
- 4 – відповіді 1,2,3.

2 В системах управління превалюють такі види міжособистісних відносин:

- 1 – формальні та неформальні;
- 2 – відносини субординації та координації;
- 3 – відносини дисципліни та ініціативи;
- 4 – відповіді 1,2,3.

3 Структурно-зазначені об'єднання людей або індивіди, які мають управлінські повноваження та здійснюють управлінську діяльність, – це:

- 1 – об'єкт управління;
- 2 – суб'єкт управління;
- 3 - система управління;
- 4 - підсистема управління.

4 Метод «мозкового штурму», як один із методів, що використовується на етапі підготовки рішень, втілює:

- 1 - опис порядку виконання управлінських рішень;
- 2 - програвання різноманітних ситуацій та моделювання різноманітних варіантів подій;
- 3 - розробку колективного рішення в результаті дискусії;
- 4 - колективну діяльність групи спеціалістів, здатних до висування та аналізу сміливих пропозицій та проектів, а також вибору оптимального з них.

5 Творчий характер управлінської діяльності полягає в:

- 1 – одночасному керівництві технічними та соціально-виробничими системами;
- 2 – великій різноманітності видів діяльності на різних рівнях управлінської ієрархії;

3 – здатності вирішувати управлінські задачі в умовах обстановки, що часто змінюється;

4 – підсилюванні комунікативних здібностей.

6 Ефективність трудової діяльності залежить як від об'єктивних факторів, так і від такого суб'єктивного фактору як:

1 – умови та організація діяльності;

2 – рівень професійної підготовки;

3 – потік інформації;

4 – контроль діяльності.

7 В результаті комплексного вивчення та опису трудової діяльності та умов праці складається:

1 – психограма;

2 – професіографія;

3 – характеристика;

4 – професіограма.

8 До якого класу професій можна віднести професії медсестри, продавця, керівника будь-якого рівня:

1 - до гностичного;

2 - до перетворюючого;

3 - до творчого;

4 – ні до якого.

9 Основна особистісна якість, необхідна робітникові творчого класу професій, це:

1 – цікавість до якостей визначених об'єктів;

2 – схильність до практичного впливання на навколишнє середовище;

3 – здатність легко відмовитися від звичайного способу мислення;

4 – виражена пізнавальна активність.

10 До якого типу професій належить професія бухгалтера:

1 – «людина-людина»;

2 – «людина-техніка»;

3 – «людина-художній образ»;

4 – «людина-знакова система».

11 Сукупність людей (від 2-3 до 30-40 чоловік), що спільно виконують певну цілеспрямовану діяльність і мають безпосередні контакти, складають:

1 – малу групу;

2 – велику групу;

3 – умовну групу;

4 – реальну групу.

12 У випадку, коли під час праці всі члени групи пов'язані один з одним, її функціональна структура складає:

- 1 – «ланцюжок»;
- 2 – «зірку»;
- 3 – «коло»;
- 4 – «сітку».

13 Студентську групу неможна охарактеризувати як групу:

- 1 – малу;
- 2 – реальну;
- 3 – контактну;
- 4 – первинну.

14 До групи високого рівня розвитку відносять:

- 1 – колектив;
- 2 – асоціацію;
- 3 – корпорацію;
- 4 – дифузну групу.

15 Група, яка характеризується залежністю, авторитарністю управління, протиставляючи себе іншим соціальним спільнотам на підставі своїх вузько особистісних, корисних цікавостей, називається:

- 1 – колектив;
- 2 – асоціація;
- 3 – корпорація;
- 4 – дифузна група.

16 Сукупність людей, де відсутня згуртованість на підставі загальних ціннісних орієнтацій та спільної продуктивної діяльності, носить назву:

- 1 – асоціації;
- 2 – корпорації;
- 3 – колективу;
- 4 – дифузної групи.

17 Реальна або умовна група, яку індивід вважає для себе еталонною, на норми та цінності якої він орієнтується у своїй поведінці, називається:

- 1 – групою включення;
- 2 – референтною групою;
- 3 – формальною групою;
- 4 – неформальною групою.

18 Однією з ознак неформальної групи є:

- 1 – юридично фіксований статут;
- 2 – нормативно закріплена структура та предписаний алгоритм діяльності;
- 3 – наявність лідера, який обирається самою групою на підставі його високої професійної компетентності та особистої привабливості для всіх членів групи;

4 – переваження ділових відносин між співробітниками та керівниками.

19 Не усяка організація:

- 1 – це група людей (хоча б 2х чоловік);
- 2 – має діяльність, яка свідомо координується;
- 3 – утворюється для досягнення загальної мети;
- 4 – утворюється по волі керівництва.

20 Оптимальна численність групи для максимальної ефективності діяльності:

- 1 – 3-9 чоловік;
- 2 – 5-11;
- 3 – 2-3;
- 4 – 8-15.

21 Фактором, що знижує ефективність діяльності групи, є:

- 1 – численність групи від 5 до 11 чоловік;
- 2 – висока ступінь схожості особистостей, які складають групу;
- 3 – високий коефіцієнт згуртованості групи;
- 4 – єдність мети для всіх членів групи.

22 Відомо, що управлінське спілкування, як і будь-яке інше, має три функції. Виберіть зайву, на Ваш погляд, функцію:

- 1 – комунікативна;
- 2 – прогностична;
- 3 – перцептивна;
- 4 – інтерактивна.

23 До індивідуальних видів управлінського спілкування відносять:

- 1 – наради;
- 2 – переговори;
- 3 – публічні виступи;
- 4 – бесіди при прийнятті на роботу, при звільненні, при делегуванні.

24 Процеси передачі інформації для забезпечення взаємозв'язку всіх ланок соціальної системи називаються:

- 1 – інформаційні потоки;
- 2 – горизонтальні інформаційні потоки;
- 3 – низхідні інформаційні потоки;
- 4 – висхідні інформаційні потоки.

25 В умовах людської комунікації можуть виникати специфічні комунікативні бар'єри, причинами яких можуть бути:

- 1 – відсутність загальної мови і загального поняття ситуації;
- 2 – різноманітн світогляд і поняття;
- 3 – індивідуально-психологічні особливості партнерів;
- 4 – відповіді 1,2,3.

26 За положенням в групі виділяють такі статуси членів групи: лідери; ті, яким віддають перевагу; ті, яким не віддають переваги, та аутсайде-ри. Який відсоток виборів мають ті, яким не віддають переваги:

- 1 – 50-100%;
- 2 – 10-50%;
- 3 – не більше 10%;
- 4 – до 5%.

27 Своєрідність і неповторність особистості відображує поняття:

- 1 – «людина»;
- 2 – «індивід»;
- 3 – «індивідуальність»;
- 4 – «особистість».

28 Особистість, крім загальнопсихологічних проявлень, має індивідуально-психологічні властивості, до яких не відноситься:

- 1 – темперамент;
- 2 – мислення;
- 3 – характер;
- 4 – здібності.

29 З позицій сучасного систематичного підходу діяльність особистості має три основних підсистеми, до яких не відноситься:

- 1 – когнітивна;
- 2 – регулятивна;
- 3 – комунікативна;
- 4 – індивідуальна.

30 Когнітивні, або пізнавальні процеси – це система психологічних функцій, що забезпечують пізнання суб'єктом явищ об'єктивного світу.

До цієї системи не відносяться:

- 1 – сенсорні процеси;
- 2 – пам'ять, мислення, мова;
- 3 - увага, уявлення;
- 4 - темперамент, характер.

II варіант

ІНСТРУКЦІЯ: укажіть номер вірної відповіді:

1 Який з 4х типів темпераменту мало придатний для виконання функцій керівника:

- 1 – сангвінік;
- 2 – флегматик;
- 3 – меланхолік;
- 4 – холерик.

2 Спрямованість особистості – це проявлення ділових життєвих спрямувань людини та його мотивація. До структури спрямованості не відносяться:

- 1 – потреби;
- 2 – мотиви;
- 3 – інтереси;
- 4 – ідеали.

3 Форма нецілеспрямованого, неаргументованого впливання однієї людини чи групи на іншу людину чи групу, називається:

- 1 – переконання;
- 2 – навіювання;
- 3 – наслідування;
- 4 – зараження.

4 З чотирьох форм впливання на особистість чи групу тільки одна потребує логічної аргументації:

- 1 – переконання;
- 2 – навіювання;
- 3 – наслідування;
- 4 – зараження.

5 Заходи навіювання особливо ярко проявляються в такій сфері соціальних впливань, як:

- 1 – мода;
- 2 – пропаганда;
- 3 – реклама;
- 4 – імідж.

6 Психологи розрізняють наступні типи установки на сприйняття іншої людини, до яких не належить:

- 1 – позитивна установка;
- 2 – негативна установка;
- 3 – адекватна установка;
- 4 – неадекватна установка.

7 Одним з типових викривлень сприйняття є дописування незнайомій людині неіснуючих позитивних якостей і розчарування у випадку їх не проявлення. Дане викривлення має назву:

- 1 – «Ефект ореолу»;
- 2 – «Ефект послідовності»;
- 3 – «Ефект авансування»;
- 4 – «Ефект проектування на людей особливих якостей».

8 Свідоме або несвідоме підкорення особистості впливанню групи, до якої вона належить, відображено в понятті:

- 1 – атракція;
- 2 – конформізм;
- 3 – негативізм;
- 4 – ригідність.

9 Поведінка, коли суб'єкт погоджується з групою (більшістю), хоча насправді думає інакше, відповідає:

- 1 – стихійному конформізму;
- 2 – захисному конформізму;
- 3 – умовному конформізму;
- 4 – негативізму.

10 Стан особистості, коли людина відчуває ворожість групи, її протидію його цілям, безперспективність свого положення в групі, можна оцінити як:

- 1 – фрустрацію;
- 2 – ригідність;
- 3 – негативізм;
- 4 – колективізм.

11 Психологічна сумісність – це здатність членів групи до спільної діяльності, яка заснована на їх оптимальному сполученні. Який з факторів необ'єктивно відображає рівень сумісності групи:

- 1 – результати спільної діяльності;
- 2 – емоційно-енергетичні витрати учасників діяльності;
- 3 – часові витрати учасників діяльності;
- 4 – задовільність учасників діяльності.

12 До рівнів психологічної сумісності не відноситься:

- 1 – психофізіологічна сумісність;
- 2 – психологічна сумісність;
- 3 – фізіологічна сумісність;
- 4 – соціально-психологічна сумісність.

13 Одним з типів комунікативної поведінки співробітників в групах є прагнення індивідів до рішення задач спільними зусиллями. Такі індивіди називаються:

- 1 – лідери;
- 2 – індивідуалісти;
- 3 – конформісти;
- 4 – колективісти.

14 Який фактор, на Ваш погляд, має найбільше впливання на формування морально-психологічного клімату групи:

- 1 – фактори макросередовища;
- 2 – фактори мікросередовища;
- 3 – фактор впливання індивідуальних особливостей членів групи;
- 4 – характер керівництва групою.

15 Процес правової організації та управління діяльністю колектива, який здійснюється керівником як представником соціального контролю та влади, має назву:

- 1 – лідерство;
- 2 – керівництво;
- 3 – управління;
- 4 – управлінська діяльність.

16 Стиль керівництва, який будується на повній довірі до виконавців, називається:

- 1 – автократичний;
- 2 – демократичний;
- 3 – колегіальний;
- 4 – ліберальний.

17 Найефективнішим засобом аргументації, що використовується при переконанні, засвоюваність інформації при якому складає 80-90%, є:

- 1 – посилка до авторитетних джерел;
- 2 – доказ фактами;
- 3 – ілюстрація;
- 4 – суперечка.

18 Конфлікт виникає на підставі суперечностей між робітниками з-за несумісності їх:

- 1 – потреб, мотивів і цілей діяльності;
- 2 – відносин і поглядів;
- 3 – психологічного складу;
- 4 – відповіді 1,2,3.

19 Адаптивно-захисні реакції організму у відповідності на різні інтенсивні подразники, називаються:

- 1 – фрустрація;
- 2 – стрес;
- 3 – криза;
- 4 – конфлікт.

20 При переживанні стресу в організмі людини споглядаються:

- 1 – фізіологічні зміни;
- 2 – емоційні переживання;
- 3 – зниження оперативних можливостей організму;
- 4 – відповіді 1,2,3.

21 Різновид стресу, при якому виникає позитивний ефект (підвищуючи стійкість організму) – це:

- 1 – еустрес;
- 2 – дистрес;
- 3 – стрес;
- 4 – імунітет.

22 Існує різновид конфлікту, який виникає при протиставленні добра та лиха, обов'язку та совісті, справедливості та несправедливості, – це:

- 1 – інтелектуальний конфлікт;
- 2 – моральний;
- 3 – соціальний;
- 4 – внутрішньоособистісний.

23 Конфлікт, що виникає на основі боротьби великих груп людей за суспільні цілі, інтереси, має назву:

- 1 – соціальний конфлікт;
- 2 – моральний;
- 3 – міжгруповий;
- 4 – інтелектуальний.

24 Іноді в процесі розвитку конфлікту надана стадія конфлікту може бути відсутня:

- 1 – ініціація;
- 2 – латентна стадія;
- 3 – вирішення конфлікту;
- 4 – післяконфліктний синдром.

25 Окремий науково-дослідний і практичний підрозділ, який надає науково-методичну і практичну допомогу в рішенні соціально-психологічних проблем на підприємствах, в установах і організаціях:

- 1 – управляюча підсистема;
- 2 – інформаційний відділ;
- 3 – соціально-психологічна служба;
- 4 – статистичний відділ.

26 Один з наведених нижче аспектів діяльності не виконується соціально-психологічною службою:

- 1 – науковий;
- 2 – соціологічний;
- 3 – прикладний;
- 4 – практичний.

27 Атестація проводиться не з метою:

- 1 – визначення кваліфікації, рівня знань робітника;
- 2 – визначення його здібностей і ділових якостей;
- 3 – визначення його особистісних якостей;

4 – визначення рівня виконання ним своїх функціональних обов'язків.

28 Однією з різноманітних сторін діяльності керівника є діяльність, яка спрямована на розподіл обов'язків з метою оптимального рішення виробничих задач, яка називається:

- 1 – комунікація;
- 2 – продуктивність;
- 3 – організація;
- 4 – ініціювання.

29 Особливістю японської моделі управління є:

- 1 – короткочасне наймання;
- 2 – довічне наймання;
- 3 – індивідуальна відповідальність;
- 4 – формальні, кількісні механізми контролю.

30 Особливістю американської моделі управління не з'являється:

- 1 – короткочасне наймання;
- 2 – індивідуальна відповідальність;
- 3 – швидка оцінка та просування;
- 4 – неформальні механізми контролю.

ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

Варіант 1

Визначте перелік психологічних вимог до особистості менеджера, що здійснює контрольну функцію як етап керування.

Варіант 2

Визначте недоліки і достоїнства авторитарного стилю керівництва, а також ситуації, у яких застосування зазначеного стилю доцільно.

Варіант 3

Керівник фірми К. відрізняється великою запальністю, нестримністю, довго пам'ятає образи, не любить одноманітної роботи, екстраверт. На підставі зазначених даних визначите його темперамент. Яке середовище діяльності йому рекомендується обирати в залежності від його типу нервової системи. Відповідь обґрунтуйте.

Варіант 4

Ваш підлеглий – молодий фахівець, що тільки що закінчив ВЗО. Визначте методи, що будуть стимулювати його діяльність і формувати стійкі мотиви для підвищення ефективності його творчої роботи.

Варіант 5

Обґрунтуйте взаємозалежність між успішністю діяльності колективу і психологічним кліматом у ньому.

Варіант 6

Охарактеризуйте, відповідно до ваших спостережень, ситуацію в колективі, якщо:

- а) лідер і керівник – різні люди і не знаходять загальних точок зіткнення;
- б) лідер і керівник на підставі взаємоповаги і компромісів знаходять точки зіткнення;
- в) лідер і керівник – та ж сама особа.

Варіант 7

Охарактеризуйте ступені антагонізму і складності виходу з конфлікту в залежності від:

- а) темпераменту і характеру конфліктуючих сторін;
- б) «перетинання» матеріальних інтересів;
- в) наявності полярних психологічних установок;
- г) віку і статі працівників;
- д) рівня інтелекту працюючих;
- е) прагнення до влади визначених працівників.

Варіант 8

Ви влаштуєтеся на роботу в ПФ з окладом 850 грн. на місяць. Через кілька місяців керівник вирішує зменшити ваш оклад. Ваші дії. Відповідь обґрунтуйте.

Варіант 9

Вашому підлеглому 57 років. Після призначення пенсії він працювати не прагне. Визначте методи стимулювання, що підвищать ефективність його вкладу на роботі.

Варіант 10

Ваш працівник – самотня жінка, що виховує дитину. Для неї основні проблеми, на вашу думку, - це вижити матеріально, дати гарне виховання дитині, підтримувати статус, бачити перспективу в житті. Визначте методи, що підвищать зацікавленість такого працівника в ефективній роботі.

Варіант 11

Застосування демократичного методу керівництва має багато достоїнств і недоліків з точки зору керування виробництвом. Охарактеризуйте ці недоліки демократичного стилю керівництва.

Варіант 12

Визначте основні аспекти діяльності психолога, якого Ви як керуючий приймаєте на роботу.

Варіант 13

На підприємство, де Ви здійснюєте управлінські функції, заплановано завезти нові верстати. Ви зібрали відповідальних за виробничий сектор і обговорюєте з ними питання про те, верстати якої компанії закупити. У ході дискусії виявилися дві протилежних думки. Оскільки й у тій, і в іншій думці є резон, то не так просто прийняти рішення. Ви знаєте, що право приймати остаточне рішення належить вам. Обґрунтуйте ваші дії.

Варіант 14

З боку вищих інстанцій не надійшло чітких вказівок. Є можливість запросити необхідні вказівки у вищій інстанції; очікувати їх, не приймаючи поспішних рішень; проаналізувати обстановку і почати якінебудь міри, але при цьому підвищується ризик ухвалення помилкового рішення. Обґрунтуйте вашу позицію по даному питанню.

Варіант 15

Один з ваших підлеглих заявив, що він не випробує задоволення від своєї роботи, вона йому не до душі, і просить доручити йому більш цікаву справу. Обґрунтуйте вашу позицію по даній проблемі.

Варіант 16

Підлеглий Б. провинився і практично одночасно з цим зробив вчинок, що робить йому честь, - досяг визначених успіхів у роботі, але не в тім напрямку, де виявив несумлінність. Як діяти керівнику: покарати, заохотити або інакше? Обґрунтуйте свою відповідь.

Варіант 17

Підлеглий Б. скаржиться керівнику на неправильні дії стосовно себе свого безпосереднього начальника В.

Керівник усвідомлює неправоту В. до підлеглого Б. і знаходиться перед вибором:

а) чи визнати перед Б. неправильність дій В. і скасувати його рішення;

б) чи виявити солідарність з В. відносно Б.

Обґрунтуйте свою відповідь, якщо Ви – керівник.

Варіант 18

Підлеглий Б. систематично порушує дисципліну або не виконує своїх професійних обов'язків при потуранні свого безпосереднього начальника В. Керівник знає не тільки про погану роботу Б., але і про те, що В., не спеціально, унаслідок своєї слабохарактерності або приятельських відносин з Б., фактично заохочує несумлінність Б. чи замовчує про неї, хоча явних причин для покарання не має. Кого потрібно в більшому ступені покарати? Обґрунтуйте свою відповідь.

Варіант 19

Підлеглий Б. сприяє зриву в роботі і виявляється під погрозою санкцій з боку керівника. Оскільки Б. допустив цей зрив через свою некомпетентність, непоінформованість або неврівноваженість душевного стану (особисті, сімейні обставини тощо), і оскільки для керівника ці причини невідомі, то очікуване покарання Б. небажано і може викликати конфліктну ситуацію. Безпосередній керівник В., що добре знає Б., розуміє всю небажаність санкцій, але не знає, як їх попередити.

Визначте лінію поведінки В. для рішення даної ситуації.

Варіант 20

Цінний і перспективний співробітник вашої фірми часто спізнюється. З одного боку – це поганий приклад для всіх інших співробітників, з іншого боку – Ви боїтеся втратити його і тому не критикуєте за запізнення.

Визначте "золоту середину" у цій ситуації для керівника.

Варіант 21

Працівник у цілому знає свою справу гарно і виконує її досить якісно. Але при цьому постійно робить дрібні помилки, яких цілком можна уникнути. Керівник щораз викликає його до себе для пояснень, і працівник одержує "стусан", що на час робить його уважним. Потім ситуація повторюється.

Визначте найефективніші, на ваш погляд, міри, що можуть уплинути на такого працівника.

Варіант 22

Нова співробітниця, що займалася закупівлями, одержала інше призначення і дуже добре справляється з роботою. Однак вона постійно задає шефу питання, на які прекрасно може відповісти сама. Усвідомлюючи це, керівник щораз реагує на такі питання дратівливо, від чого страждають не тільки відносини з цією співробітницею, але і клімат у колективі.

Визначте причини такої поведінки співробітниці і лінію поведінки керівника стосовно неї.

Варіант 23

"Політика відкритих дверей" передбачає готовність керівника будь-якого рангу вислухувати пропозиції рядових працівників. Однак у цьому випадку може постраждати безпосередня діяльність керівника – на неї просто не буде вистачати часу.

Визначте систему мір, що врегулюють положення, що створилося.

Варіант 24

У силу своєї професійної діяльності вам довелося зіткнутися з "важкою" людиною. Визначте основні принципи своєї поведінки, що будуть сприяти запобіганню конфліктної ситуації.

Варіант 25

Ефективна робота всякого трудового колективу можлива тільки при наявності високої згуртованості, що і дозволяє розглядати конкретну групу як колективного суб'єкта діяльності. Визначте систему заходів, що будуть сприяти підвищенню рівня згуртованості вашої групи.

Варіант 26

Іноді в спілкуванні з партнером можна зіткнутися з таким явищем, як використання слухів у діловій бесіді. Ціль використання слухів відома – для одержання додаткової інформації.

Визначте принципи поведінки при зустрічі з таким партнером.

Варіант 27

Ви усвідомлюєте, що знаходитесь в стресовій ситуації. На цій стадії ви ще в силах вийти із ситуації з мінімальними для вашого організму

втратами. Якими способами зняття напруги ви скористаєтеся? Відповідь обґрунтуйте.

Варіант 28

Широко відома залежність іміджу людини від ефективності його діяльності. Охарактеризуйте зовнішній і внутрішній імідж менеджера.

Варіант 29

Впровадження інновацій у більшості випадків супроводжується виникненням психологічного бар'єра, що може мати кілька стадій. Охарактеризуйте ці стадії і визначте причини виникнення психологічного бар'єра.

Варіант 30

Будь-яка екстремальна ситуація, у якій буде працювати група, з погляду психології, може бути представлена у вигляді трьох етапів: підготовчого, етапу виконання задачі і заключного. Охарактеризуйте дії керівника на кожному з етапів, спрямовані на попередження паніки і психічної перевтоми співробітників.

5.3 Питання до заліку з курсу «Психологія управління»

1. Поняття соціального управління.
2. «Керівник» і «менеджер». Спільне і відмінне.
3. Особливості рольової поведінки особистості.
4. Типи комунікативної поведінки у трудовому колективі.
5. Проблема оптимізації управлінської діяльності.
6. Критерії оцінки сумісності і спрацьованості у колективі.
7. Підходи у психології управління.
8. Історія розвитку психології управління.
9. Основні елементи психології управління.
10. Основні управлінські культури.
11. Основні функції управлінської діяльності.
12. Основні розділи і їх завдання у психології управління.
13. Основні завдання психології управління у виробничій сфері.
14. Проблеми матеріального заохочення.
15. Проблема моральної зацікавленості.
16. Мотивація праці. Загальні схеми управління у виробничій сфері.
17. Визначення і типи здібностей.
18. Визначення “соціальної організації”.
19. Принципи побудови “соціальної організації”.
20. Структура “соціальної організації”.

21. Сутність групової динаміки. Процеси і явища.
22. Стадії розвитку колективу.
23. Ділові ролі у соціальній організації і їх розподіл.
24. Визначення терміна “соціально-психологічний клімат”.
25. Ассесмент-центр. Призначення, структура.
26. Поняття конфлікту. Його структура. Позитивні та негативні риси конфлікту.
27. Управління конфліктними ситуаціями в умовах спільної діяльності. Сітка Томаса.
28. “Кодекс поведінки” в конфлікті.
29. Спілкування як соціальний феномен.
30. Особливості управлінського спілкування.
31. Проблеми міжособистісного сприйняття в управлінському спілкуванні.
32. Комунікаційні бар’єри в комунікації “керівник — підлеглий”.
33. Особливості ведення ділової бесіди.
34. Ділові телефонні розмови.
35. Особливості виступу перед аудиторією.
36. Особливості службової наради.
37. Психологічні особливості роботи з діловою документацією.
38. Методи, що використовуються у психології управління.
39. Професійна деформація особистості працівників організацій: причини виникнення та умови попередження.
40. Психологічні умови та шляхи забезпечення гуманізації управління.
41. Основні вимоги до прийняття управлінських рішень.
42. Методи профілактики стресів.
43. Актуальні завдання добору та підготовки менеджерів в Україні.
44. Життєві кризи і діяльність керівника.
45. Індивідуальні стилі управління керівника і їх параметри.
46. Предмет, об’єкт, завдання психології управління.
47. Типи управлінських рішень.
48. Роль психологічної служби в оптимізації управління.
49. Комунікативна компетентність керівника.
50. Управлінські принципи.
51. Обмеження сучасного керівника та їх причини.
52. Основні етапи ділових переговорів.
53. Поняття управлінської етики.
54. Адаптація особистості до умов праці.
55. Оптимізація соціально-психологічного клімату у трудовому колективі.
56. Психологічна експертиза в організації.
57. Психолого-управлінське консультування в організації.

58. Специфіка управління в різних соціальних сферах (бізнес, виробництво, освіта, культура, наука тощо).
59. Психологічні основи індивідуального стилю керівництва.
60. Роль зовнішніх і внутрішніх комунікацій у формуванні іміджу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Алдер Г. НЛП – современные психотехнологии [Текст] / Г. Алдер. – СПб. : Питер, 2001. – 160 с. – (рос. мовою).
2. Алюшина Н. О. Психологічні механізми ефективного управлінського впливу: навч.-метод. матеріали / Н. О. Алюшина, Т. В. Новаченко. – К. : НАДУ, 2013. – 48 с.
- Бандурка А. М. Психология управления / Бандурка А. М., Бочарова С. П., Землянская Е. В.. – Харьков, 1998.
3. Бендлер Р. Семинар по НЛП. Передовые психотехнологии в психотерапии и бизнесе [Текст] / Р. Бендлер, Дж. Гриндер. – СПб. : Питер, 1997. – 236 с. – (рос. мовою).
4. Грень Л. М. Модель психологічного потенціалу особистості інженера : монографія / Л. М. Грень, Б. І. Фурманець. – Х.: Видавництво Іванченка І. С., 2020. – 209 с.
5. Грень Л. М. Створення якісного іміджу ділової людини – запорука її успіху у майбутній професійній кар'єрі / Л.М. Грень // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка, психологія, філософія» / Редкол.: С. М. Ніколаєнко (відп. ред) та ін. – К.: Міленіум, 2018. – Вип. 279. – 250 с. – С. 200-205.
6. Грень Л.М. Роль комунікативної компетентності у формуванні майбутнього спеціаліста ВТНЗ / Л.М. Грень // Міжнародна науково-практична конференція «Моральні основи та відповідальність особистості у ролі людської цивілізації», 05-06.11.2014. Зб. наук.праць. 2014. – С.86-90.
7. Грень Л.М. Уміння ухвалювати рішення як одна з найважливіших якостей майбутнього менеджера / Л.М. Грень, К.О. Гриман // Інформаційні технології: наука,техніка, технологія, освіта, здоров'я: матеріали 18 міжнародної наук.-практ. конф., ч.4, 18-20 травня 2016. – Х.: Вид-во НТУ «ХП», 2016. – С. 70.
8. Грень Л.М. Поєднання лідера і керівника в одній особі – запорука успіху будь-якого підприємства / Л.М. Грень, В.Г. Зубов // Інформаційні технології: наука,техніка, технологія, освіта, здоров'я: матеріали 18 міжнародної наук.-практ. конф., ч.4, 18-20 травня 2016. – Х.: Вид-во НТУ «ХП», 2016. – С. 79.

9. Грень Л.М. Застосування знань з психології у роботі PROJECT MANAGER'А / Л.М. Грень, О. К. Наконечна // Інформаційні технології: наука,техніка, технологія, освіта, здоров'я: матеріали 18 міжнародної наук.-практ. конф., ч.4, 18-20 травня 2016. – Х.: Вид-во НТУ «ХП», 2016. – С. 90.
10. Грень Л.М. Основні принципи ораторської майстерності майбутнього керівника-лідера / Л.М. Грень, Д. Е. Шонія // Інформаційні технології: наука,техніка, технологія, освіта, здоров'я: матеріали 18 міжнародної наук.-практ. конф., ч.4, 18-20 травня 2016. – Х.: Вид-во НТУ «ХП», 2016. – С. 109.
11. Грень Л.М. Использование инструментов психологии в SMM технологиях / Л.М. Грень, А. К. Наконечна // XI Міжнародна науково-практична конференція магістрантів та аспірантів 18-21 квітня 2017. – Х.: Вид-во НТУ «ХП», 2017. – С. 230.
12. Підготовка конкурентоспроможної управлінської гуманітарно-технічної еліти: монографія / О.Г. Романовський, О.С Пономарьов, Т.В.Гура та ін., – Х.: НТУ «ХП»; Видавець Савчук О.О., 2014. – 324 с.
13. Грень Л.М. Адаптація персоналу в організації / Л.М. Грень, Я. Рудченко // «Професійний менеджмент в сучасних умовах розвитку ринку»: Матеріали доповідей VI науково-практичної конференції з міжнародною участю (1 листопада 2017 р.): Збірник. – Х.: Монограф. – 2017. – 479 с. – С. 380-383.
14. Грень Л.М. Управління соціальними системами і підготовка кадрів / Л.М. Грень, Т.С. Грицаєнко // Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: тези доповідей XXVI міжнародної науково-практичної конференції MicroCAD-2018 р.: у 4 ч. Ч. IV. / за ред. проф. Сокола Є.І. – Харків: НТУ «ХП». – 337 с. – С.127.
15. Грень Л.М. Стресостійкість персоналу організації як засіб досягнення ефективної діяльності / Л.М. Грень, Т.С. Махоніна // Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: тези доповідей XXVI міжнародної науково-практичної конференції MicroCAD-2018 р.: у 4 ч. Ч. IV. / за ред. проф. Сокола Є.І. – Харків: НТУ «ХП». – 337 с. – С.129.
16. Грень Л.Н. Инновационное лидерство и социальный прогресс / Л.Н. Грень, Стронгін К.С. // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Лідери XXI ст. Формування особистості харизматичного

лідера на основі гуманітарних технологій», НТУ «ХП», 27-28 вересня 2018 р. – 337 с. – С.129.

17. Дзвінчук Д.І. Психологічні основи ефективного управління. – К.: ЗАТ «НІЧЛАВА». – 2000. – 280 с.

18. Драккер П. Управление, нацеленное на результаты [Текст] / Питер Драккер ; [пер. с англ.]. – М. : Технологическая школа бизнеса, 1992. – 192 с. – (рос. мовою).

19. Информационные технологии в экономике и управлении: [учебно-методический комплекс] / [В.П. Божко, Д.В. Власов, М.С. Гаспарян]. – М.: Изд. центр ЕАОИ, 2010. – 120 с.

20. Карпіловська С.Я., Мітельман Р.Й., Синявський В.В., Ткаченко О.М., Федоришин Б.О., Ящишин О.О. Основи професіографії: Навч. посіб. – К.: МАУП, 1997. – 148 с.

21. Кричевский Р.Л., Дубовская Е.М. Психология малой группы: Теоретические и прикладные аспекты. – М., 2004. – 315 с.

22. Крушельницька О. В. Мотивація та оцінка діяльності персоналу [Текст] : [навч. посіб.] / О. В. Крушельницька. – Житомир : ЖІТІ, 2000. – 215 с.

23. Кулицький С.П. Основи організації інформаційної діяльності у сфері управління / С.П. Кулицький. – К.: МАУП, 2012. – 426 с.

24. Леонтьев Д.А. Внутренний мир личности // Психология личности в трудах отечественных психологов: Хрестоматия. – СПб.: Питер, 2000.

25. Литвиненко Т. А., Гапотій В. Д., Грень Л. М. Управління навчальним закладом: правові аспекти : навч. посіб. / Т. А. Литвиненко, В. Д. Гапотій, Л. М. Грень; ХНПУ імені Г. С. Сковороди. – Харків : Видавництво «Лідер», 2018. – 248 с.

26. Логунова М. М. Соціально-психологічні аспекти управлінської діяльності / М. М. Логунова. – К. : Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2006. – 196 с.

27. Лозниця В.С. Психологія менеджменту: Навч. посіб. – К.: ТОВ «УВГПС ЕксСб», 2000. – 512 с.

28. Лук'янихін В.О. Менеджмент персоналу: навч. посіб. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 592 с.

29. Матвиенко В. Я. Прогностика : прогнозирование социальных и экономических процессов : теория, методика, практика [Текст] : [монографія] / В. Я. Матвиенко. – К. : Українські пропілеї, 2000. – 520 с. – (рос. мовою).

30. Мельник Л. П. Психологія управління : [курс лекцій] / Л. П. Мельник. – 2-ге вид., стереотип. – К. : МАУП, 2002. – 176 с.
31. М'ясоїд П. А. Загальна психологія : [навч. посібник] / П. А. М'ясоїд. – К., 1998. – 380 с.
32. Новак В. О. Інформаційне забезпечення менеджменту: навчальний посібник / В. О. Новак, Л. Г. Макаренко, М. Г. Луцький. - К. : Кондор, 2006. – 462 с.
33. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління [Текст] : [посібник] / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К. : Академвидав, 2003. – 568 с.
34. Панфілов Ю.І. Методика формування комунікативної компетентності майбутнього лідера-менеджера / Ю.І. Панфілов, Л.М. Грень, В.В. Бондаренко // Теорія і практика управління соціальними системами // Щоквартальний науково-практичний журнал. – Харків: НТУ «ХП», 2016. -№2. – С. 10-19.
35. Психологія професійної діяльності і спілкування, за ред. Е. Орбан, Д. М. Гриджука. – К. : «Преса України», 1997. – 192 с.
36. Психологія управління : [науково-практичні рекомендації по проведенню психологічного практикуму з курсу «Психологія управління»] / О. Н. Євтушенко. – Миколаїв : Вид-во ПП Шамрай, 2007. – 60 с.
37. Психология в управлении человеческими ресурсами: Учебное пособие / Т.С. Кабаченко. – СПб.: Питер, 2003. – 400 с. – (Серия «Учебное пособие»).
38. Романовський О.Г. Мотивація досягнення як умова конкурентоспроможності майбутнього фахівця: навч.-метод. посіб / О.Г.Романовський, О.С. Пономарьов, Л.М. Грень, С.М. Резнік. – Х.: НТУ «ХП», 2014. – 56 с.
39. Романовский А.Г. Педагогика лидерства: монографія /: А.Г.Романовский, В.Е. Михайличенко, Л.Н. Грень. – Х.: ФЛП Бровин А.В., 2018. – 500 с.
40. Романовський О.Г. Психологія управлінської діяльності лідера: навчально-методичний посібник / Романовський О.Г., Михайличенко В.Є., Грень Л.М., Книш А.Є. – за заг. ред. О.Г. Романовського. – Харків: ТОВ «В справі», 2016. – 48 с.
41. Романовський О.Г., Михайличенко В.Є., Грень Л.М. Педагогіка успіху. Підручник, НТУ «ХП». – 2011. – 300 с. (українською мовою).

42. Романовський О.Г., Пономарьов О.С., Лапузіна О.М. Ділова етика: навчальний посібник. – Харків: НТУ «ХП», 2006. – 324 с.
43. Савельєва В.С. Психологія управління: навчальний посібник. – К.: ВД «Професіонал», 2005. – 320 с.
44. Саймон Г. А. Менеджмент в організаціях [Текст] / Герберт А. Саймон, Дональд У. Смитбург, Виктор А. Томпсон ; [общ. ред. и вступ. ст. А. М. Емельянова, В. В. Петрова] ; [сокращ. перевод с англ.]. – М. : «Экономика», 1995. – 335 с. – (рос. мовою).
45. Семиченко В. А. Психологія особистості / В. А. Семиченко. – К. : Ешке О. М., 2001. – 427 с.
46. Серьогін С. Формування якостей керівника у державному управлінні / С. Серьогін, Н. Гончарук // Вісник УАДУ при Президенті України. – 2003. – № 3. – С.137-146.
47. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л.Л., РОМАНОВСЬКИЙ О.Г., ПОНОМАРЬОВ О.С., ЧЕРВАНЬОВА З.О. Педагогіка управління: Навчальний посібник. – Харків: НТУ «ХП», 2003. – 408 с.
48. Фурманец Б.И. Тезаурусы модернизации лидерства в условиях вуза: монография / Б.И. Фурманец, Л.Н. Грень. – Х.: Видавництво Іванченка І.С., 2018. – 167 с.
49. Щекин Г. В. Практическая психология менеджмента: Как делать карьеру. Как строить организацию : [научно-практическое пособие]. – К. : Украина, 1999. – 399 с.
50. O.G. Romanovskij, V.Ye. Mykhailychenko, L. M. Gren.' Pedagogy of success. Textbook for students of higher education establishments, 2014.
51. <http://library.kpi.kharkov.ua/>
52. <http://web.kpi.khar>

Навчальне видання

ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ

Методичні вказівки
для студентів економічних спеціальностей

Укладачі:

РОМАНОВСЬКИЙ Олександр Георгійович

ГРЕНЬ Лариса Миколаївна

КАРЛЮК Сергій Володимирович

Відповідальний за випуск Т. В. Гура
Роботу до друку рекомендував О. І. Ігнатюк

План 2021 р., п. 79

Підп. до друку 30.03.21. Формат 60×84 1/16.

Папір друк. № 2. Друк – ризографія. Гарнітура Times.

Ум. друк. арк. . Наклад 50 прим. Зам. № 30-03. Ціна договірна

Друк ФОП Іванченко І.С.

пр. Тракторобудівників, 89-а/62, м. Харків, Україна, 61135.

тел.: +38 (050/093) 40-243-50.

Свідоцтво про внесення суб`єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виготівників та розповсюджувачів видавничої
продукції ДК № 4388 від 15.08.2012 р.

monograf.com.ua